

Skatteutskottets betänkande

1983/84:47

om avgifter på gödsel- och bekämpningsmedel (prop. 1983/84:176)

Sammanfattning

I syfte att minska användningen av handelsgödsel och hälso- och miljöfarliga kemikalier föreslås särskilda avgifter på gödselmedel och bekämpningsmedel fr. o. m. den 1 juli 1984. I olika motioner yrkas helt eller delvis avslag på propositionen. Vidare föreslås i några motioner att inkomsterna av avgifterna skall användas för speciella ändamål. Utskottet tillstyrker propositionen och avstyrker motionerna. Reservationer har avgivits av m- och c-ledamöterna beträffande avgiften på gödselmedel, av m-ledamöterna beträffande avgiften på bekämpningsmedel och av samtliga borgerliga ledamöter såvitt avser användningen av inkomsterna av avgifterna.

Propositionen

Regeringen (jordbruksdepartementet) föreslår i proposition 1983/84:176 att riksdagen antar vid propositionen fogade förslag till

1. lag om avgift på gödselmedel,
2. lag om avgift på bekämpningsmedel,
3. lag om ändring i lagen (1984:151) om punktskatter och prisregleringsavgifter,

I syfte att uppnå en från hälso- och miljösynpunkt nödvändig minskad användning av gödsel- och bekämpningsmedel föreslås i propositionen lagstiftning om särskilda avgifter på sådana medel.

Den nya lagstiftningen föreslås träda i kraft den 1 juli 1984.

Det under 3 ovan angivna lagförslaget kommer utskottet att behandla i annat sammanhang. Övriga förslag har följande lydelse.

1 Förslag till

Lag om avgift på gödselmedel

Härigenom föreskrivs följande.

1 § Avgift (gödselmedelsavgift) skall erläggas till staten enligt denna lag vid omsättning inom landet eller vid införsel till landet av varor hänförliga till tulltaxenummer 31.02–31.05, i det följande benämnda gödselmedel.

2 § Avgift skall erläggas med 30 öre för varje helt kilogram kväve och 60 öre för varje helt kilogram fosfor i gödselmedlet, om andelen kväve respektive fosfor i medlet är minst fyra procent.

Avgift skall inte erläggas för gödselmedel i form av tabletter, pastiller eller dylikt eller i förpackningar med en bruttovikt som inte överstiger 10 kilogram.

3 § Regler för förfarandet vid uttag av avgifter enligt denna lag finns i lagen (1984:000) om punktskatter och prisregleringsavgifter.

Då ett gödselmedel införs till landet av någon som inte är registrerad som importör enligt 6 § andra stycket, skall avgiften erläggas till tullmyndigheten. I sådana fall gäller tullagen (1973:670) i fråga om avgiften. Dessutom gäller 9 kap. 4 § lagen om punktskatter och prisregleringsavgifter.

4 § Med avgiftsskyldig avses i det följande

1. den som inom landet yrkesmässigt tillverkar gödselmedel,
2. den som har registrerats som importör enligt 6 § andra stycket.

5 § Skyldighet att erlagga avgift inträder när

1. ett gödselmedel levereras till en köpare,
2. uttag sker av ett gödselmedel för något annat ändamål än leverans till köpare,
3. den avgiftsskyldige avregistreras och avgiftsskyldigheten därvid inte går över på någon annan.

6 § Tillverkare som avses i 4 § 1 skall vara registrerad som avgiftsskyldig hos statens jordbruksnämnd.

Den som inför gödselmedel till landet för yrkesmässig återförsäljning i större omfattning kan efter ansökan registreras som avgiftsskyldig hos statens jordbruksnämnd.

7 § I deklaration enligt lagen (1984:000) om punktskatter och prisregleringsavgifter får avdrag göras för avgift på sådana gödselmedel

1. som har förts ut ur landet eller förts till svensk frihamn för annat ändamål än att användas där,
2. för vilka avgiftsskyldighet enligt denna lag tidigare har inträtt,
3. som har återtagits i samband med återgång av köp,
4. som har sålts för förbrukning för annat ändamål än att användas som växtnäring.

8 § Statens jordbruksnämnd får medge en importör, som inte har registrerats enligt 6 § andra stycket, eller en köpare i ett senare led återbetalning av avgift för gödselmedel i motsvarande fall som avses i 7 §.

Denna lag träder i kraft den 1 juli 1984. Den första redovisningsperioden för den som är deklarationsskyldig skall vara juli–september 1984, om inte statens jordbruksnämnd bestämmer något annat.

2 Förslag till

Lag om avgift på bekämpningsmedel

Härigenom föreskrivs följande.

1 § Avgift (bekämpningsmedelsavgift) skall erläggas till staten enligt denna lag vid omsättning eller ianspråktagande inom landet av bekämpningsmedel.

Med bekämpningsmedel avses i denna lag ämnen eller beredningar som är avsedda att användas till skydd mot egendomsskada, sanitär olägenhet eller annan jämförbar olägenhet, förorsakad av växter, djur, bakterier eller virus. Som bekämpningsmedel enligt lagen skall dock inte anses

1. vara, avsedd att användas vid beredning av livsmedel, läkemedel eller annan jämförbar vara.

2. färger, fernissor, tjäror och andra varor som huvudsakligen begagnas för ett annat ändamål än som avses i första meningen, om inte varorna genom en särskild benämning eller på något annat sätt anges vara avsedda som bekämpningsmedel.

3. träskyddsmedel.

2 § Avgift skall erläggas med fyra kronor för varje helt kilogram verksam beståndsdel i bekämpningsmedlet.

3 § Regler för förfarandet vid uttag av avgifter enligt denna lag finns i lagen (1984: 000) om punktskatter och prisregleringsavgifter.

4 § Med avgiftsskyldig avses i det följande

1. den som inom landet yrkesmässigt tillverkar bekämpningsmedel,

2. den som inför bekämpningsmedel till landet för yrkesmässig återförsäljning eller för egen yrkesmässig användning inom landet.

Som tillverkning enligt första stycket 1 anses även blandning av olika bekämpningsmedel och sådan märkning eller dylikt av en vara som anges i 1 § andra stycket 2 som medför att varan anses utgöra bekämpningsmedel.

En verksamhet anses som yrkesmässig när inkomsten därav utgör skattepliktig intäkt av jordbruksfastighet, av annan fastighet eller av rörelse enligt kommunalskattelagen (1928: 370).

5 § Skyldighet att erlägga avgift inträder när

1. ett bekämpningsmedel levereras till en köpare,

2. ett bekämpningsmedel tas i anspråk för något annat ändamål än försäljning.

3. den avgiftsskyldige avregistreras enligt denna lag och avgiftsskyldigheten därvid inte går över på någon annan.

6 § En avgiftsskyldig är redovisningsskyldig enligt 2 kap. lagen (1984: 000) om punktskatter och prisregleringsavgifter endast om han enligt

2 § är skyldig att under beskattningsåret erlægga avgift beräknad för minst 300 kilogram verksamma beståndsdelar.

7 § Den som är avgiftsskyldig och inte är befriad enligt 6 § från redovisningsskyldighet skall vara registrerad som avgiftsskyldig enligt denna lag hos riksskatteverket.

8 § I deklaration enligt lagen (1984:000) om punktskatter och prisregleringsavgifter får avdrag göras för avgift på sådana bekämpningsmedel

1. som har förts ut ur landet eller förts till svensk frihamn för annat ändamål än att användas där,

2. som har förvärvats för att användas för tillverkning av bekämpningsmedel och för vilka avgiftsskyldighet enligt denna lag tidigare har inträtt,

3. som har återtagits i samband med återgång av köp,

4. för vilka i andra fall än som avses i 2 och 3 avgiftsskyldighet enligt denna lag tidigare har inträtt,

5. som har sålts med förlust för den avgiftsskyldige, i den mån förlusten hänförs till bristande betalning från köparen.

Avdrag enligt första stycket 5 får göras med belopp som svarar mot så stor del av avgiften som förlusten visas utgöra av varans försäljningspris. Har sådant avdrag gjorts och inflyter därefter betalning, skall redovisning åter lämnas för avgiften på det bekämpningsmedel som betalningen avser.

Denna lag träder i kraft den 1 juli 1984. Den första redovisningsperioden för den som är deklarationsskyldig skall vara juli – september 1984, om inte riksskatteverket bestämmer något annat.

Motionerna

Motioner väckta med anledning av propositionen

1983/84:2893 av Stig Josefson m. fl. (c)

I motionen yrkas

1. att riksdagen beslutar att avslå förslaget om handelsgödselavgift,

2. att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad som anförts om användningen av avgiften på bekämpningsmedel.

1983/84:2894 av Knut Wachtmeister m. fl. (m)

I motionen yrkas att riksdagen avslår propositionen.

1983/84:2895 av Lars Werner m. fl. (vpk)

I motionen yrkas

1. att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad som i motionen anförts om avgifternas användning,

2. att riksdagen hos regeringen hemställer om förslag till avgift på bekämpningsmedel som

a) bör relateras till såväl faroklass som verkningsgrad,

b) bör ha en sådan inriktning att den samlade verkningsgraden av använda bekämpningsmedel halveras under en femårsperiod.

1983/84:2896 av Ingvar Eriksson m. fl. (m)

I motionen yrkas att riksdagen till alla delar avslår propositionen.

1983/84:2897 av Börje Stensson (fp) och Lars Ernestam (fp)

I motionen yrkas att riksdagen uttalar att intäkterna från avgifterna på gödsel- och bekämpningsmedel skall fördelas till rådgivning och miljöförbättrande åtgärder enligt vad som anförts i motionen.

Motion väckt under den allmänna motionstiden

1983/84:2342 av Einar Larsson m. fl. (c)

såvitt avser yrkande

5. att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad i motionen anförts angående avgift på handelsgödsel.

Yttrande från annat utskott

Jordbruksutskottet har avgivit yttrande över propositionen och motionerna (JoU 1982/83:6 y). Yttrandet har fogats till detta betänkande som bilaga.

Skrivelser

En skrivelse har inkommit till utskottet från Sveriges Kemiska Industri-kontor. Dessutom har jordbruksutskottet överlämnat skrivelser från Gräningeverkens AB, Skogsindustriernas samarbetsutskott, Domänverket och Föreningen Sveriges Bekämpningsmedelsindustri.

Utskottet

Chefen för jordbruksdepartementet framhåller i propositionen att bruket av handelsgödsel bidragit till övergödning av vattenområden och till försurning av mark och vatten och att den omfattande användningen av bekämpningsmedel innebär risker från hälso- och miljösynpunkt. I syfte att minska användningen av dessa medel föreslår han att de påförs en avgift fr. o. m. den 1 juli 1984. Med hänsyn till syftet med avgifterna bör enligt propositionen förbrukarna inte få kompensera sig genom höjda livsmedelspriser. Någon återföring till jordbruksprisregleringen eller återbetalning av avgiftsintäkterna bör inte heller ske.

Konstruktionen av avgifterna följer mönstret för punktskatter. För *gödselmedel* föreslås avgiftsplikten omfatta handelsgödsel med vissa undantag. Då det anses särskilt angeläget att minska användningen av kväve och fosfor föreslås avgiften utgå med 30 öre per kg kväve och 60 öre per kg fosfor i gödselmedlet, om andelen kväve resp. fosfor uppgår till minst 4 %. Härigenom beräknas avgiften motsvara ungefär 5 % av försäljningsvärdet. Statens jordbruksnämnd skall vara uppbördsmyndighet. I fråga om *bekämpningsmedel* skall avgiftsplikten omfatta de medel som avses i 22 § kungörelsen (1973:334) om hälso- och miljöfarliga varor och som skall vara registrerade hos produktkontrollnämnden. Träskyddsmedel har dock undantagits. Vidare innebär förslaget att avgiften skall utgå med 4 kr. per kg verksam beståndsdel. Som uppbördsmyndighet föreslås riksskatteverket.

I motionerna 2894 av Knut Wachtmeister m. fl. (m) och 2896 av Ingvar Eriksson m. fl. (m) yrkas avslag på propositionen. Motionärerna anser att de föreslagna avgifterna är att betrakta som skatter och att jordbruket inte utan negativa konsekvenser kan bära ytterligare pålagor. Stig Josefson m. fl. (c) yrkar i motion 2893 avslag på propositionen såvitt avser en avgift på handelsgödsel. Motionärerna anser att det med hänsyn till prishöjningarna på handelsgödsel under senare år inte är försvarligt att ytterligare öka kostnaderna och att urlakningsproblemen gäller hanteringen av både handelsgödsel och stallgödsel. I motion 2342 av Einar Larsson m. fl. (c) yrkas av liknande skäl att någon avgift på handelsgödsel inte skall införas. I partimotion 2895 av Lars Werner m. fl. (vpk) godtas propositionen. Samtidigt begär motionärerna emellertid att regeringen lägger fram ett nytt förslag till avgift på bekämpningsmedel som är relaterat till faroklass och verkningsgrad och som har en sådan inriktning att den samlade verkningsgraden av de använda bekämpningsmedlen halveras under en femårsperiod. Motionärerna anser nämligen att förslaget i befintligt skick innebär en uppenbar risk för att man styr över användningen till mycket giftiga medel.

Vad först gäller handelsgödsel gör utskottet samma bedömning som jordbruksministern att det från miljösynpunkt är angeläget att användningen minskas. Denna uppfattning vinner stöd av jordbruksutskottets yttrande som är bifogat detta betänkande. Av yttrandet framgår att användningen ökat

under senare år och att man på grund härav kunnat konstatera olika negativa miljöeffekter. Genom att lägga en avgift på gödselmedel torde man enligt utskottet uppnå en bättre hushållning med sådana medel, och avgiftens relatering till halten av kväve och fosfor i ämnet bör enligt utskottets mening stimulera till en ökad efterfrågan på medel som från miljösynpunkt är mindre riskabla. I och för sig skulle det av neutralitetsskäl ha varit önskvärt att behandla all gödsel lika i avgiftshänseende. Med hänsyn till de praktiska svårigheterna kan det dock inte undvikas att begränsa avgiften till att omfatta handelsgödsel.

När det gäller avgiftens utformning finner utskottet att den lämpligen bör omfattas av skattebrottslagen (1971:69) och lagen (1971:1072) om förmånsberättigade skattefordringar m. m., vilket föranleder ändringar i dessa lagar. Då ändringar i de berörda lagrummen har aktualiserats även i annat sammanhang tar utskottet upp dem i ett senare betänkande, liksom den i föreliggande proposition föreslagna ändringen i lagen om punktskatter och prisregleringsavgifter. I övrigt har utskottet inte funnit någon anledning till erinran mot förslaget i propositionen. Med denna komplettering tillstyrker utskottet följaktligen propositionen i denna del och avstyrker motionerna 2894, 2896, 2893 och 2342 i denna del.

Vad därefter gäller bekämpningsmedel har jordbruksutskottet funnit att även dessa preparat ökat i användning under senare år på ett sätt som medfört negativa miljöeffekter. Liksom jordbruksutskottet anser skatteutskottet att en avgiftsbeläggning är en lämplig metod att söka ändra på denna utveckling. Invändningen att en kvantitetsbaserad avgift av det slag som föreslås kan styra över användningen till ännu giftigare och effektivare medel vill utskottet inte utan vidare avfärda, men utskottet anser farhågorna för en sådan utveckling som något överdrivna. Redan en minskad kvantitativ användning av hälsovådliga och miljöfarliga bekämpningsmedel, som avgiftsbeläggningen syftar till, innebär enligt utskottets mening en fördel. Till saken hör att man måste ta rimliga hänsyn till kravet på enkelhet och hanterlighet vid införandet av nya avgifter, och den föreslagna avgiftskonstruktionen uppfyller enligt utskottets mening dessa krav. Utskottet förutsätter att regeringen följer utvecklingen på området och verkningarna av den nya avgiften och att den vid behov återkommer med förslag till åtgärder.

Vad i övrigt gäller de föreslagna avgiftsbestämmelserna finner utskottet att det är välmotiverat att undanta träskyddsmedel från tillämpningsområdet. Utskottet vill dock betona att härmed bör avses medel som enligt registreringen hos produktkontrollnämnden endast skall användas som träskyddsmedel. Vidare bör enligt utskottet skattebrottslagen och lagen om förmånsberättigade skattefordringar m. m. kompletteras med även denna avgift. Med det sagda tillstyrker utskottet propositionen i denna del och avstyrker motionerna 2894 och 2896 i motsvarande del, liksom även motion 2895 såvitt avser en annorlunda utformad avgift.

I vissa motioner ställs yrkanden att inkomsterna av avgifterna skall

användas för speciella ändamål. I motion 2897 av Börje Stensson och Lars Ernestam (båda fp) yrkas att intäkterna skall fördelas på rådgivning och tillsyn angående medlens skadeverkningar, miljöförbättrande åtgärder samt forskning kring åtgärder för att minska medlens användning. I vpk-motion 2895 föreslås också att avgiftsmedlen skall användas till åtgärder som främjar en minskning av användandet av gödsel och kemiska medel i jordbruket, t. ex. en garantifond för jordbrukare som önskar övergå till alternativ odling samt forskning och rådgivning kring alternativa odlingsformer. I motion 2893 av Stig Josefson m. fl. (c) begärs ett tillkännagivande att inkomsterna av avgiften på bekämpningsmedel – som framgår av det föregående accepterar motionärerna bara den avgiften – skall användas till finansiering av forskning för att ta fram alternativa brukningsmetoder och att jordbruket ges kompensation för avgiften.

Med anledning härav vill utskottet framhålla att den föreslagna avgiften främst bör betraktas som en skatt och att riksdagen i princip tagit avstånd från systemet med specialdestination av skatter. Frågan om anslag till de berörda ändamålen bör därför prövas i vanlig ordning. Vidare delar utskottet jordbruksministrernas bedömning – som också jordbruksutskottet har ställt sig bakom – att med hänsyn till avgifternas syfte någon form av kompensation för avgifterna inte bör komma i fråga.

Utskottet hemställer

1. *beträffande avgift på gödselmedel*
att riksdagen med anledning av proposition 1983/84:176 och med avslag på motionerna 1983/84:2894 och 1983/84:2896 i denna del samt motion 1983/84:2893 yrkande 1 och motion 1983/84:2342 yrkande 5 godkänner vad utskottet anfört,
2. *beträffande avgift på bekämpningsmedel*
att riksdagen med anledning av propositionen och med avslag på motionerna 1983/84:2894 och 1983/84:2896 i denna del och motion 1983/84:2895 yrkande 2 godkänner vad utskottet anfört,
3. *beträffande användningen av inkomsterna av avgifterna m. m.*
att riksdagen avslår motionerna 1983/84:2893 yrkande 2, 1983/84:2895 yrkande 1 och 1983/84:2897,
4. *beträffande lagförslagen*
att riksdagen till följd av vad utskottet ovan anfört och hemställt antar de vid propositionen fogade förslagen till
 - a) lag om avgift på gödselmedel,
 - b) lag om avgift på bekämpningsmedel.

Stockholm den 15 maj 1984

På skatteutskottets vägnar
RUNE CARLSTEIN

Närvarande: Rune Carlstein (s), Knut Wachtmeister (m), Stig Josefson (c), Hagar Normark (s), Bo Lundgren (m), Ingemar Hallenius (c), Bo Forslund (s), Egon Jacobsson (s), Karl Björzén (m), Kjell Johansson (fp), Anita Johansson (s), Anna Lindh (s), Ewy Möller (m), Bruno Poromaa (s) och Erkki Tammenoksa (s).

Reservationer

Avgift på gödselmedel (mom. 1 och 4 i motsvarande del)

1. Knut Wachtmeister (m), Stig Josefson (c), Bo Lundgren (m), Ingemar Hallenius (c), Karl Björzén (m) och Ewy Möller (m) anser

dels att det avsnitt av utskottets yttrande som börjar på s. 6 med "Vad först" och slutar på s. 7 med "denna del" bort ha följande lydelse:

Företrädarna för moderata samlingspartiet och centerpartiet i jordbruksutskottet har avstyrkt den föreslagna gödselmedelsavgiften, bl. a. med hänvisning till att priserna på handelsgödsel ökat kraftigt under senare år. Skatteutskottet vill dessutom framhålla att miljöproblematiken i samband med gödsling är mycket mer komplicerad än vad som framgår av den torftiga analys som lämnas i propositionen. Som framhålls av skogsindustrin, vars invändningar refererats i jordbruksutskottets yttrande, kan avgiften i vissa fall motverka sitt miljösyfte genom att den även drabbar s. k. vitalitetsgödsling och försvårar en övergång till alternativa icke försurande gödselmedel. Härtill kommer att urlakningsproblemen gäller hanteringen av både handelsgödsel och stallgödsel. Då det visat sig omöjligt att åstadkomma en likformig beskattning för alla gödselmedel är det enligt utskottets uppfattning redan av denna anledning olämpligt att beskatta detta varuområde. Att införa en skatt enbart för handelsgödsel strider mot den likformighetsprincip som bör gälla vid all punktbeskattning och innebär en omotiverad favorisering av naturliga gödselmedel. På grund av vad nu anförts avstyrker skatteutskottet propositionen i denna del och tillstyrker motionerna i motsvarande del.

dels att utskottet under mom. 1 och 4 i motsvarande del bort hemställa att riksdagen med bifall till motion 1983/84:2893 yrkande 1 och motion 1983/84:2342 yrkande 5 samt motionerna 1983/84:2894 och 1983/84:2896 i denna del avslår det vid propositionen fogade förslaget till lag om avgift på gödselmedel.

Avgift på bekämpningsmedel (mom. 2 och 4 i motsvarande del)

2. Knut Wachtmeister, Bo Lundgren, Karl Björzén och Ewy Möller (alla m) anser

dels att det avsnitt av utskottets yttrande på s. 7 som börjar med "Vad därefter" och slutar med "utformad avgift" bort ha följande lydelse:

Utskottet anser att den föreslagna avgiften på bekämpningsmedel har karaktären av en ny skatt på jordbruket, som i dagsläget enligt utskottet inte bör belastas med ytterligare pålagor. Bekämpningsmedel är inte en vara som man utan vidare kan avstå ifrån. Så länge alternativ till rimliga kostnader saknas anser sig många jord- och skogsbrukare nödsakade att använda kemiska bekämpningsmedel för att hålla sina åkrar och skogar fria från insektsangrepp och skadlig vegetation. Eftersom användningen av bekämpningsmedel således på många håll anses nödvändig för att upprätthålla en effektiv och rationell produktion och därigenom tillhandahålla varor till överkomliga priser får en avgift av angivet slag negativa konsekvenser även för konsumenterna. Vidare vill utskottet framhålla att, även om avgiften blir ekonomiskt kännbar för de berörda jord- och skogsbrukarna, dess statsfinansiella betydelse torde bli marginell. Enligt vad utskottet erfarit – uppgift härom saknas anmärkningsvärt nog i propositionen – förväntas avgiften inbringa ca 30 milj. kr. om året. En avgift vars avkastning är så låg bör med hänsyn till de administrativa besvär den torde komma att föra med sig enligt utskottet inte införas. På grund härav tillstyrker utskottet motionerna 2894 och 2896 i denna del och avstyrker propositionen och motion 2895 i denna del.

dels att utskottet under mom. 2 och 4 i motsvarande del bort hemställa att riksdagen med bifall till motionerna 1983/84:2894 och 1983/84:2896 i denna del och med avslag på motion 1983/84:2895 yrkande 2 avslår det vid propositionen fogade förslaget till lag om avgift på bekämpningsmedel.

Användningen av inkomsterna av avgifterna för andra ändamål än kompensation till jordbruket (mom. 3 delvis)

3. Knut Wachtmeister (m), Stig Josefson (c), Bo Lundgren (m), Ingemar Hallenius (c), Karl Björzén (m), Kjell Johansson (fp) och Ewy Möller (m) anser

dels att det avsnitt av utskottets yttrande på s. 8 som börjar med "Med anledning" och slutar med "vanlig ordning" bort ha följande lydelse:

Utskottet delar motionärernas uppfattning att – därest riksdagen skulle bifalla propositionen och införa avgifter på handelsgödsel och bekämpningsmedel – de influtna medlen skall användas till utökade insatser i fråga om forskning, rådgivning och miljöförbättrande åtgärder. Avgifterna bör således i stor utsträckning användas för sådan forskning och rådgivning som kan främja en minskning av behovet och användandet av handelsgödsel och bekämpningsmedel i jordbruket. Vidare bör speciellt beaktas arbetsmiljön

för dem som hanterar preparaten. Utskottet förordar ett riksdagsuttalande med denna innebörd.

dels att utskottet under mom. 3 såvitt avser användningen av avgifterna för andra ändamål än kompensation till jordbruket bort hemställa

att riksdagen med anledning av motion 1983/84:2893 yrkande 2 i denna del, motion 1983/84:2895 yrkande 1 och motion 1983/84:2897 som sin mening ger regeringen till känna vad utskottet anfört.

Kompensation till jordbruket (mom. 3 i övrigt)

4. Knut Wachtmeister (m), Stig Josefson (c), Bo Lundgren (m), Ingemar Hallenius (c), Karl Björzén (m) och Ewy Möller (m) anser

dels att det avsnitt av utskottets yttrande på s. 8 som börjar med "Vidare delar" och slutar med "i fråga" bort ha följande lydelse:

Utskottet anser att jordbruket på sedvanligt sätt bör erhålla kompensation för de ökade produktionskostnader som avgifterna innebär. Utskottet förordar ett riksdagsuttalande med denna innebörd.

dels att utskottet under mom. 3 såvitt avser kompensation till jordbruket bort hemställa

att riksdagen med anledning av motion 1983/84:2893 yrkande 2 i denna del som sin mening ger regeringen till känna vad utskottet anfört.

Jordbruksutskottets yttrande

1983/84:6 y

om avgifter på gödsel- och bekämpningsmedel

Till skatteutskottet

Skatteutskottet har den 3 april 1984 beslutat bereda jordbruksutskottet tillfälle att avge yttrande över proposition 1983/84:176 om avgifter på gödsel- och bekämpningsmedel. Med anledning av propositionen har väckts följande motioner, nämligen 1983/84:2893 av Stig Josefson m. fl. (c), 1983/84:2894 av Knut Wachtmeister m. fl. (m), 1983/84:2895 av Lars Werner m. fl. (vpk), 1983/84:2896 av Ingvar Eriksson m. fl. (m) och 1983/84:2897 av Börje Stensson och Lars Ernestam (båda fp).

Jordbruksutskottets yttrande avser förutom nyssnämnda proposition och motioner dessutom den fristående motionen 1983/84:2342 av Einar Larsson m. fl. (c), vari yrkas, såvitt nu är i fråga (yrkande 5) att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad i motionen anförts angående avgift på handelsgödsel. Motionen har i denna del överlämnats till skatteutskottet för beredning genom beslut av jordbruksutskottet den 3 maj 1984.

I samband med beredningen av detta ärende har utskottet uppvaktats av representanter för skogsindustriernas samarbetsutskott (SISU) och Institutet för skogsförbättring. En skrivelse med synpunkter på såväl den tidigare beslutade handelsgödselavgiften om ca 12 % som de nu föreslagna avgifterna har överlämnats till utskottet.

En skrivelse har vidare inkommit från Föreningen Sveriges bekämpningsmedelsindustri (SBI) med hemställan att bekämpningsmedelsavgift endast måtte utgå för bekämpningsmedel i faroklass 1, medan faroklasserna 2 och 3 helt undantas.

Utskottet

I proposition 1983/84:40 bilaga 7 redovisade jordbruksministern sin avsikt att senare föreslå regeringen att förelägga riksdagen förslag om lagbestämmelser om en särskild miljöavgift på bekämpningsmedel och handelsgödsel fr. o. m. den 1 juli 1984. Jordbruksutskottet har vid behandlingen av propositionen och de på grund av denna väckta motionerna 1983/84:93, 100 och 103 anslutit sig till tanken på en sådan lagstiftning (JoU 1983/84:15, rskr 93).

I den nu aktuella propositionen 1983/84:176 läggs fram förslag om lagstiftning rörande särskilda avgifter på handelsgödsel resp. bekämpningsmedel. Syftet med förslaget är att uppnå en från hälso- och miljösynpunkt nödvändig minskad användning av sådana medel.

Med hänsyn till att avgifternas syfte är att av hälso- och miljöskäl minska användningen av medlen i fråga, bör enligt propositionen den kostnad som avgifterna medför för förbrukarna inte få utgöra skäl för någon kompensations genom höjda konsumentpriser på livsmedel. Någon återföring till jordbruksprisregleringen eller återbetalning av avgiftsintäkterna bör inte heller ske.

Avgifterna avses tas ut fr. o. m. den 1 juli 1984.

Avgiften för gödselmedel föreslås beräknad på grundval av gödselmedlets innehåll av kväve och fosfor och fördelas i proportion till priserna på de enkla gödselmedlen. Avgiften bör utgå med 30 öre per kg kväve och 60 öre per kg fosfor i gödselmedlet. Undantag görs bl. a. för förpackningar med en bruttovikt som ej överstiger 10 kg. Avgiften på bekämpningsmedel skall enligt förslaget uppgå till 4 kr. per kg verksam beståndsdel.

Avgiftsskyldiga blir i princip de som yrkesmässigt tillverkar resp. importerar gödsel- och bekämpningsmedel.

Jordbruksnämnden föreslås bli uppbördsmyndighet för handelsgödselavgiften. Beträffande bekämpningsmedel bör riksskatteverket enligt propositionen bli uppbördsmyndighet.

Lagförslagen har utformats efter det mönster som gäller på punktskatte- och prisregleringsområdet.

I två motioner, 2894 av Knut Wachtmeister m. fl. (m) och 2896 av Ingvar Eriksson m. fl. (m) yrkas avslag på propositionen i dess helhet. Som motivering anförts i båda motionerna att det föreslagna avgiftsuttaget har karaktären av en ny skatt på jordbruket. Lönsamheten i jordbruket är inte sådan att ytterligare skattebördor kan bäras utan negativa konsekvenser. I motion 2896 påpekas dessutom att de jordbruksföretag som ej har egen stallgödsel eller otillräcklig sådan är mera beroende av handelsgödsel och härmed belastas hårdare genom den föreslagna avgiften. Detta är enligt motionärerna från rättvisesynpunkt ej acceptabelt. Beträffande avgiften på bekämpningsmedel anförts bl. a. att denna kan leda till att mindre farliga preparat slås ut och att användarna går över till farligare, dvs. mera koncentrerade preparat.

Enligt motion 2893 av Stig Josefson m. fl. (c) bör förslaget om en avgift på handelsgödsel avvisas. I stället bör man bl. a. koncentrera resurserna till att kartlägga konsekvenser och effekter av t. ex. en minskad användning av kemiska medel i jordbruket. Motionärerna säger sig däremot kunna acceptera den föreslagna bekämpningsmedelsavgiften, under förutsättning att avgiftsmedlen används för att finansiera forskning om alternativa brukningsmetoder. Jordbruket måste vidare ges kompensation för avgiften.

Även i motion 2895 av Lars Werner m. fl. (vpk) framförs önskemål om att avgiftsmedlen används för åtgärder som främjar en minskad användning av kemiska medel i jordbruket. En del av dessa pengar skulle exempelvis kunna gå till en garantifond för jordbrukare som önskar övergå till alternativa

odlingsformer men som i dag tvekar om det ekonomiska risktagandet. I fråga om bekämpningsmedelsavgiften anför motionärerna att denna kan komma att styra förbrukningen mot preparat med hög effektivitet och giftverkan, eftersom avgiften är relaterad till vikten av verksam beståndsdel. Med hänvisning bl. a. till de överväganden som gjorts av utredningen om användning av kemiska medel i jord- och skogsbruket föreslår motionärerna att regeringen undersöker möjligheterna till en avgiftssättning i relation till medlets faroklass. Den fortsatta utvecklingen på området bör av regeringen följas med uppmärksamhet, och erforderliga åtgärder bör vidtas.

I motion 2897 av Börje Stensson och Lars Ernestam (båda fp) framhålls att de föreslagna avgifterna framstår mindre som ett miljöpolitiskt styrmedel än som ett sätt att förstärka statskassan. Ett sådant synsätt anser sig motionärerna inte kunna biträda. Man påpekar vidare att undantaget från avgiftsskyldigheten för mindre förpackningar innebär att flertalet hobbyträdgårdsodlare inte skulle beröras. Detta är inte förenligt med det uppgivna syftet att begränsa användningen av miljöpåverkande medel. Enligt motionen bör vidare inkomsterna från de föreslagna avgifterna användas för miljöförbättrande åtgärder. Förutom att minska miljöskadorna bör avsikten vara att förbättra rådgivnings- och tillsynsinsatserna om medlens skadeverkningar samt förstärka forskningen i dessa frågor.

I den fristående motionen 2342 av Einar Larsson m. fl. (c) har föreslagits ett riksdagsuttalande av innebörd att regeringen borde avstå från planerna på att införa en avgift på handelsgödsel.

Från skogsindustrins (SISU) sida har anförts bl. a. att kostnaderna för skogsgödsling med nuvarande och tillkommande avgifter blir så höga att skogsbruket måste ompröva sin gödslingspolitik. Detta kommer att få negativa konsekvenser för produktion och sysselsättning, särskilt i norra Sverige, där lönsamheten är svag. De ökande luftföroreningarna och försurningen kan komma att nödvändiggöra s. k. vitalitetsgödsling, som kompenserar förluster och obalanser förorsakade av nämnda miljöproblem. Åtgärder för att motverka negativa miljöeffekter skulle därmed drabbas bl. a. av en miljöavgift. Den föreslagna avgiften kommer vidare att försvåra övergången till alternativa icke försurande gödselmedel såsom urea och kalkkammonsalpeter. Med hänvisning härtill har SISU anhållit att utskottet dels omprövar tidigare utlåtande om handelsgödselavgiften så att förbrukarna inom skogsbruket befrias från denna avgift eller erhåller restitution, dels uttalar att den nu föreslagna avgiften ej skall utgå på icke försurande gödselmedel.

Utskottet får för sin del anföra följande. Enligt uppgifter från statens jordbruksnämnd förbrukades under budgetåret 1982/83 1 542 milj. kg handelsgödsel. Detta innebär en ökning med 1 % jämfört med föregående gödslingssäsong och med drygt 2 % jämfört med säsongen 1980/81. Om jämförelsen utsträcks till att gälla en något längre tidsperiod kan dock

noteras att förbrukningen under gödslingssäsongen 1976/77 var högre än under budgetåret 1982/83. Sammanfattningsvis kan det konstateras att förbrukningen stadigt sjönk under slutet av 1970-talet men att den fr. o. m. säsongen 1981/82 åter börjat öka.

Vad beträffar förbrukningen av gödselmedel i näringar utanför jord- och skogsbruket har för budgetåret 1982/83 beräknats att den yrkesmässiga trädgårdsodlingen svarar för 25 000–30 000 ton, hemträdgårdar (privata hushåll) för ca 14 000 ton och offentliga grönområden för ca 31 000 ton. Av försäljningen till hemträdgårdar har uppskattats att ca 2 000 ton försålts i förpackningar under 10 kg.

Uttryckt i rena växtnäringssämnen förbrukades budgetåret 1982/83 249,3 milj. kg kväve, 50,1 milj. kg fosfor och 95,6 milj. kg kalium. Jordbrukets kostnader för handelsgödsel har beräknats till 1 880 milj. kr., varav ca 110 milj. kr. utgörs av den handelsgödselavgift som utgår fr. o. m. den 1 juli 1982.

Nyssnämnda avgift uttas enligt 7 § 1) lagen (1967:340) om prisreglering på jordbrukets område i dess lydelse fr. o. m. den 1 juli 1982 (SFS 1982:557). Avgiften, som bestäms av statens jordbruksnämnd, motsvarar f. n. ca 12 % av försäljningsvärdet. Intäkterna för den förbrukning som sker i jordbruket används inom jordbruksprisregleringen och kommer därmed jordbruket som kollektiv till godo. Återbäring av avgiftsmedel i övrigt sker till näringar som ligger utanför jordbruksprisregleringen (se JoU 1981/82:42). I fråga om skogsbrukets gödselmedelsavgifter gäller f. n. att dessa återförs till Stiftelsen skogsbrukets forskningsfond för forskning och utveckling på det skogliga området.

Enligt vad utskottet erfarit har domänverket i en framställning till regeringen yrkat att reglerna om återbäring av nuvarande handelsgödselavgift ändras så att restitution ges till storförbrukarna i skogsbruket.

Av jordbruksnämndens statistik framgår vidare att försäljningen av bekämpningsmedel till jordbruket under år 1982 omfattade 4 910 ton, uttryckt i verksam substans. Jordbrukets användning har, enligt samma källa, under senare år ökat. Att ange denna ökning i siffror är dock förenat med vissa svårigheter, beroende bl. a. på att de olika preparaten som används innehåller väsentligt olika koncentration av verksamma substanser.

I betänkandet SOU 1983:11 av utredningen om användning av kemiska medel i jord- och skogsbruket har lämnats vissa uppgifter om användningen inom olika områden av ogräsbekämpningsmedel under år 1981 (s. 81 f.). Siffrorna bygger på försäljningsstatistik och inrymmer vissa osäkerhetsmoment. Av den totala förbrukningen om 4 244 ton verksam substans beräknas jordbruket svara för 93 %, skogsbruket för 0,2 %, frukt- och trädgårdsodling (i första hand kommersiell) för 1,0 %, industrin för 1,4 % och hushållen (hemträdgårdar) för 4,4 %.

Av det anförda framgår att användningen av såväl gödselmedel som bekämpningsmedel ökat under senare år. Som i propositionen anförts har man kunnat konstatera negativa miljöeffekter av kemikalieanvändningen på

olika områden. Användningen av handelsgödsel har bidragit till övergödning av vattenområden och även till försurningen av mark och vatten. Den omfattande användningen av bekämpningsmedel innebär risker från hälso- och miljösynpunkt. Utskottet delar jordbruksministerns uppfattning att det från hälso- och miljösynpunkt är angeläget att användningen av såväl bekämpningsmedel som handelsgödsel minskas. För att uppnå detta syfte bör särskilda miljöavgifter tas ut på dessa produkter. Från de synpunkter utskottet har att företräda tillstyrker utskottet således de framlagda lagförslagen och ansluter sig även till propositionens uttalanden i fråga om kompensation resp. återbäring till berörda näringar. Utskottet finner ej anledning att föreslå något uttalande om avgiftsmedlens användning med den innebörd som anges i några av följdmotionerna. Samtliga motioner föreslås således avstyrkta.

Ej heller föranleder synpunkterna från skogsindustrins samarbetsutskott m. fl. något annat ställningstagande från utskottets sida. I fråga om restitution av nu gällande handelsgödselavgift prövas f. n., som utskottet ovan redovisat, en framställning från domänverket i regeringskansliet.

Stockholm den 10 maj 1984

På jordbruksutskottets vägnar

HÅKAN STRÖMBERG

Närvarande: Håkan Strömberg (s), Ove Karlsson (s), Gunnar Olsson (s), Martin Segerstedt (s), Sven Eric Lorentzon (m), Kerstin Andersson (c), Jan Fransson (s), Margareta Winberg (s), Jens Eriksson (m), Börje Stensson (fp), John Andersson (vpk), Jan-Eric Virgin (m), Bengt Kronblad (s), Lennart Brunander (c) och Bo Arvidson (m).

Avvikande meningar

1. Sven Eric Lorentzon, Jens Eriksson, Jan-Eric Virgin och Bo Arvidson (alla m) anför:

Vi anser i första hand att utskottet, på bl. a. de skäl som anförts i motionerna 2894 och 2896, hade bort avstyrka föreliggande lagförslag. Det huvudsakliga argumentet för ett avstyrkande är att de föreslagna avgifterna har karaktären av en ny skatt på jordbruket, vars lönsamhet ej är sådan att det kan påläggas ytterligare skattebördor. De invändningar som framförts från skogsindustrins sida understryker ytterligare vår ståndpunkt. Om motionernas avslagsyrkande ej vinner majoritet vill vi i andra hand ansluta oss till förslaget att riksdagen gör ett uttalande om användningen av inlutna avgiftsmedel i huvudsaklig överensstämmelse med de avvikande meningarna nr 2 och 3 nedan.

2. Kerstin Andersson och Lennart Brunander (båda c) anför:

Vi anser att utskottet hade bort tillstyrka förslaget i motion 2893 om avslag på propositionen, såvitt avser handelsgödselavgiften. Som motionärerna anført är det ej försvarligt att nu öka kostnaderna för jordbruket, särskilt som priserna på handelsgödsel ökat kraftigt under senare år. Den föreslagna avgiften kan inte, på sätt som gjorts i propositionen, motiveras av miljöskäl utan är att betrakta som en ytterligare beskattning av jordbruket. Det är mot den bakgrunden orimligt att näringen ej skulle få kompensation för de ökade kostnaderna, om förslaget bifalles.

Skulle riksdagen trots allt besluta om införande av handelsgödselavgifter borde de influtna medlen användas till forskning och förbättring av miljön. Och då bör speciellt beaktas arbetsmiljön för dem som hanterar preparaten. Att avgift inte skall tas ut på förpackningar mindre än 10 kg förefaller ologiskt om syftet är att av hälso- och miljöskäl minska användningen av ifrågavarande medel. I fråga om avgiften på bekämpningsmedel anser vi att utskottet, med tillstyrkande av motionen även i denna del, hade bort förorda ett riksdagsuttalande av innebörd att dessa avgiftsmedel bör användas för att finansiera forskning om alternativa bruksmetoder och att jordbruket måste ges kompensation för avgiftshöjningen.

3. Börje Stensson (fp) anför:

Enligt min mening hade utskottet bort ansluta sig till synpunkterna i motion 2897. Inkomsterna från de föreslagna avgifterna bör således användas för miljöförbättrande åtgärder. Avsikten bör vara att åstadkomma en minskning av miljöskadorna, en förbättring av rådgivnings- och tillsynsinsatserna angående medlens användning samt en förstärkning av forskningen rörande åtgärder för minskad kemikalieanvändning. Ett riksdagsuttalande med denna innebörd borde ha förordats i utskottsytttrandet.

4. John Andersson (vpk) anför:

Enligt min mening borde utskottet, med tillstyrkande av motion 2895, ha förordat att avgiftsmedlen i stor utsträckning måste användas för åtgärder – bl. a. forskning och rådgivning – som främjar en minskning av användandet av handelsgödsel och andra kemiska medel i jordbruket. Som i motionen anført kan vidare en del av dessa medel t. ex. användas i en garantifond för jordbrukare som önskar övergå till alternativ odling men tvekar inför det ekonomiska risktagandet.

Den föreslagna bekämpningsmedelsavgiften kan, som motionärerna anført, styra förbrukningen mot allt giftigare och mera koncentrerade preparat. Jag anser därför att utskottet bort föreslå att riksdagen uppdrar åt regeringen att undersöka möjligheterna till en ändring i avgiftssystemet så att avgiften i stället relateras till resp. medels faroklass.

